

یادداشت

کتابخانه‌های عمومی به عنوان نهادهایی اجتماعی و غیرانتفاعی دارای ویژگی‌های متفاوتی هستند که آنها را از نهادها و سازمانهای مشابه متمایز می‌کند. مهم‌ترین این ویژگی‌ها از دیدگاه اجتماعی و سازمانهای غیرانتفاعی عبارتند از:

- کتابخانه‌های عمومی بیشتر از هر نهاد و سازمان غیرانتفاعی دیگر خدمات فردی و اختصاصی را به شهروندان ارائه می‌کنند. اگر چه سازمانهای غیرانتفاعی دیگر مثل آتش‌نشانی یا نیروی انتظامی ممکن است خدمات اختصاصی و موردی را برای افراد ارائه کنند ولی در سطح کلان بیشتر در جهت تأمین امنیت کل اجتماع و جامعه مشغول کار هستند تا رفع نیازهای فردی.

- کتابخانه‌های عمومی به شدت مایل هستند تا از خدمات آنها استفاده شود و تمامی سعی و تلاش مسئولان این نهاد فرهنگی این است که به نوعی جامعه را تشویق به استفاده از کتابخانه عمومی نمایند. این روند در دیگر نهادهای اجتماعی و غیرانتفاعی تا این حد صادق نمی‌باشد. بدین معنا که رئیس یا کارکنان آتش‌نشانی یک منطقه شهری به هیچ وجه

مایل نیستند تا آتش‌سوزی بیشتر و در نتیجه مشتری‌های بیشتری پیدا کنند. و یا نیروهای انتظامی مایل نیستند تا تعداد افراد خطاکار و سارق در جامعه افزایش یابد تا فعالیت‌ها و کار آنها رونق بیشتری یابد. بدین ترتیب مشخص می‌گردد که کتابخانه‌های عمومی به عنوان نهادها و سازمانهای غیرانتفاعی و اجتماعی به شدت مایل هستند تا هر چه بیشتر مراجعه‌کننده داشته باشند.

- کتابخانه‌های عمومی تنها در موارد اضطراری خدمات خود را ارائه نمی‌کنند، بلکه به صورت مستمر و دائمی خدمات خود را به جامعه ارائه می‌کنند.

- کتابخانه‌های عمومی درصدد تغییر افراد و جامعه هستند. از دیگر نهادهای مشابه غیرانتفاعی که سعی دارند به نحوی افراد و جامعه را تحت تأثیر قرار دهند می‌توان از کانون‌های فرهنگی و هنری، مساجد و موارد مشابه نام برد. با توجه به ویژگی‌های مذکور مشخص می‌گردد که کتابخانه‌های عمومی تلفیقی از خدمات عمومی و خصوصی را ارائه می‌کنند. ولی به طور معمولی و سستی این نوع کتابخانه‌ها از بودجه‌های عمومی و دولتی استفاده می‌کنند و

به صورت نهادهایی غیرانتفاعی عمل می‌کنند. اما در حال حاضر با توجه به وضعیت اقتصادی و اجتماعی کشورها نوعی نگرش نسبت به تغییر روند تأمین بودجه و ارائه کار کتابخانه‌های عمومی مدنظر قرار گرفته است. کشور ما نیز از این نظر در شرایط خاصی قرار دارد که مهم‌ترین ویژگی آن در ارتباط با کتابخانه‌های عمومی عبارتند از:

- کاهش بودجه‌های عمومی که ناشی از شرایط اقتصادی است.

- رشد فزاینده جمعیت‌های شهری به ویژه نسل جوان که دارای نیازها و خواست‌های بسیار متفاوت و گوناگون هستند. - کاهش قدرت خرید جامعه که باعث می‌شود تا خرید منابع فرهنگی در سید هزینه‌های خانوارها در اولویت آخر قرار گیرد. این امر باعث می‌شود تا تعداد مراجعه‌کنندگان به کتابخانه‌ها به ویژه کتابخانه‌های عمومی افزایش یابد.

بنابراین لازم است تا برای ادامه کار کتابخانه‌های عمومی در سطحی مطلوب و پویا تلفیقی از روش‌های تأمین بودجه از طریق منابع عمومی و انتفاعی بهره گرفت. بدین معنا که بتوان از طریق درآمد‌های کتابخانه عمومی مثل خدمات تکثیر، پرینت، حق عضویت، خدمات اطلاع‌رسانی، حق رزرو منابع، سرچ‌های رایانه‌ای، مشاوره و غیره بخشی از کمبودهای

بودجه عمومی را تأمین نمود. این روش تأمین منابع را می‌توان براساس موقعیت مکانی و جغرافیایی کتابخانه‌های عمومی به نحوی تنظیم نمود که بعضی از آنها به طور کلی از یارانه‌های بودجه عمومی برخوردار شوند و بعضی از درصدهای معینی از یارانه‌ها برخوردار گردند. این امر را حتی در مراکز استانها و کلان شهرها نیز می‌توان اعمال کرد. مثلاً در مناطق بیست‌گانه تهران می‌توان به نحوی عمل کرد که بعضی از کتابخانه‌های عمومی از یارانه صددرصد برخوردار شوند و بعضی دیگر نسبت خاصی از یارانه را دریافت نمایند.

به هر حال تأمین بودجه کتابخانه‌های عمومی در کشورهای مختلف جهان به ویژه در ایران باید به نحوی تنظیم شود که بتواند ادامه حیات این نهاد اجتماعی و غیرانتفاعی را با کیفیت مطلوب تضمین نماید. بررسی اولویت‌ها و تعیین یارانه‌ها و اینکه آیا اصولاً در کشور ما با شرایط حاضر امکان تأمین بودجه‌های کتابخانه‌های عمومی به غیر از منابع دولتی امکان‌پذیر است نیازمند بررسی‌ها و پژوهش‌های جامع اقتصادی و اجتماعی است که جزء وظایف هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی محسوب می‌شود.

علی مزینانی